

Łukasz Lewkowicz

Słowacja: protesty przeciwko „czystkom” w instytucjach kultury

W dniach 12-13 sierpnia 2024 r. w Bratysławie odbyły się wielotysięczne protesty społeczne przeciw kontrowersyjnym decyzjom kadrowym minister kultury Martyiny Šimkovičovej (SNS) i jej najbliższych współpracowników. Chodzi przede wszystkim o niedawną dymisję dyrektora Słowackiego Teatru Narodowego Mateja Drlički i dyrektor Słowackiej Galerii Narodowej Alexandry Kusej. W proteście obywatelskim oraz późniejszym zgromadzeniu zorganizowanym przez partie opozycyjne (Progresywna Słowacja, SaS) wzięło łącznie udział blisko 30 tys. Słowaków, co można uznać za sukces frekwencyjny, biorąc pod uwagę trwający okres wakacyjny. Przedstawiciele środowisk kulturalnych oraz opozycja domagają się, żeby skrajnie prawicowa partia SNS nie odpowiadała dłużej za politykę kulturalną państwa, chcą również natychmiastowej dymisji Šimkovičovej i jej bliskiego współpracownika Lukáša Machali. Premier Robert Fico (Smer-SSD) nie widzi powodu do zmian w Ministerstwie Kultury. Podkreśla, że opozycji brakuje w tym zakresie argumentów i że protesty nie mogą decydować o zmianach kadrowych w rządzie.

Polityka kulturalna minister Šimkovičovej budzi zastrzeżenia od początku obecnej kadencji rządu. Wkrótce po objęciu stanowiska dokonała ona kontrowersyjnego zwolnienia dyrektorki Bibiany – międzynarodowego domu sztuki dla dzieci. Na tymczasową dyrektorkę mianowano wtedy Petrę Flach, sąsiadkę Šimkovičovej, która nie posiada żadnego doświadczenia w dziedzinie kultury ani zarządzania instytucjami kulturalnymi. Z inicjatywy minister kultury policja wezwała na przesłuchanie artystkę Ilonę Németh, inicjatorkę petycji o dymisję minister Šimkovičovej, którą podpisało blisko 190 tys. osób oraz aktywną uczestniczkę protestów podczas Aksamitnej Rewolucji w 1989 r. Dyrektor Słowackiego Teatru Narodowego Matej Drlička otrzymał wypowiedzenie z pracy na progu swojego mieszkania, kiedy przebywał na urlopie zdrowotnym. Powody dymisji minister podała po wielu godzinach na rosyjskim komunikatorze Telegram – zarzuciła dyrektorowi krytykowanie resortu kultury.

W obronie Drlički stanęła dyrektorka Słowackiej Galerii Narodowej, Alexandra Kusá, która również dostała wypowiedzenie. Ministerstwo opublikowało później oświadczenie, w którym uzasadniło jej zwolnienie niepowodzeniami w zarządzaniu przebudową galerii. Oskarżono ją także o nieodpowiednie prezentowanie Słowacji na Biennale w Wenecji oraz brak słowackich flag w Słowackiej Galerii Narodowej. Ponadto minister kultury na jednej z konferencji prasowych miała stwierdzić, że w galerii nie są prezentowane dzieła słowackich artystów. Zarządzanie Słowacką Galerią Narodową Ministerstwo Kultury powierzyło Antonowi Bittnerowi, który nigdy wcześniej nie zarządzał tego typu instytucją.

Minister Šimkovičova dokonała także zmian personalnych w Radzie Funduszu Wspierania Sztuki, specjalnej instytucji państwowej odpowiedzialnej za przydzielanie środków na projekty kulturalne (odwołała trzech jej członków, powołała sześciu nowych, dwa miejsca pozostały nieobsadzone). Jednocześnie skrytykowała Fundację Milana Šimečki za otrzymywanie wieloletniego wsparcia finansowego ze strony Rady (patron tej organizacji pozarządowej, Milan Šimečka, był znanym filozofem słowackim i dziadkiem obecnego lidera opozycyjnej partii PS Michala Šimečki).

Pewne kontrowersje budzą także aktywność zawodowa i poglądy samej minister Šimkovičovej. Przed wejściem do polityki przez wiele lat była presenterką telewizyjną w popularnej prywatnej stacji TV Markiza. Z telewizji została zwolniona w okresie kryzysu migracyjnego w 2015 r., po tym jak na Facebooku udostępniała teksty skierowane przeciwko uchodźcom. W 2016 r. z powodzeniem startowała do Rady Narodowej z list prawicowej partii Sme rodina Borisa Kollára. Za głosowanie wbrew stanowisku klubu została dość szybko wykluczona z tego ugrupowania i pozostała posłanką niezrzeszoną. W 2020 r. nie uzyskała reelekcji, kandydując z listy

marginalnego stronnictwa Hlas ľudu. Podjęła pracę jako prezenterka internetowej telewizji Slovan, bardzo krytycznej wobec polityki rządowych obostrzeń z okresu pandemii COVID-19 oraz propagującej prorosyjską dezinformację. Šimkovičova wielokrotnie wypowiadała się również negatywnie o UE i społeczności LGBT+. W ostatnich wyborach parlamentarnych po raz drugi została posłanką, startując tym razem z ramienia SNS. W październiku 2023 r. objęła natomiast funkcję ministra kultury w czwartym rządzie Roberta Fico.

Komentarz:

- Działania minister Šimkovičovej w resorcie kultury wpisują się w szerszy kontekst polityki przejmowania przez obecną ekipę rządową Roberta Fico kolejnych instytucji państwowych. Należy pamiętać, że kilka tygodni temu Ministerstwo Kultury firmowało wejście w życie kontrowersyjnej ustawy likwidującej publiczne radio i telewizję – RTVS – i powołującej w jej miejsce bardziej upolitycznioną instytucję – Słowacką Telewizję i Radio (zob. [„Komentarze Brief IEŚ”, nr 1157](#)). Opozycja podczas protestów domagała się także odwołania ministra sprawiedliwości Borisa Susko (Smer-SSD), który doprowadził do zwolnienia z więzienia byłego prokuratora specjalnego Dušana Kováčika, skazanego w 2022 r. za korupcję. Krytycznie oceniane są również aktualne „czystki” w nadzorowanej przez ministra spraw wewnętrznych Matúša Šutaja Estoka (Hlas-SD) policji, m.in. w ostatni czasie władze policji rozpoczęły ściganie policjantów, śledczych i prokuratorów, którzy badali przestępczą działalność osób bliskich Smer-SSD w sprawie o kryptonimie „Czyściec”. Wkrótce ma być rozwiązana specjalna jednostka policyjna Narodowa Agencja Kryminalna. Po nowelizacji kodeksu karnego obniżono kary m.in. za przestępstwa korupcyjne.
- Premier Fico nie widzi w tym momencie powodów do odwoływania swoich ministrów pod wpływem protestów społecznych. Wręcz odwrotnie, zauważalna jest dość mocna krytyka działań opozycji ze strony polityków koalicji rządowej. Rządzący we wspólnym oświadczeniu stwierdzili, że opozycja może zostać pociągnięta do odpowiedzialności za każdy przyszły atak lub próbę zamachu na któregokolwiek z członków koalicji. Biuro Ochrony Urzędników Konstytucyjnych poinformowało o zaostrzeniu środków bezpieczeństwa w związku z odbywającymi się na Słowacji zgromadzeniami publicznymi. Bardziej powściągliwy wobec polityki kadrowej Ministerstwa Kultury okazał się prezydent Peter Pellegrini (Hlas-SD), który skrytykował sposób odwołania dyrekcji wspomnianych instytucji, przyznał także przedstawicielom świata kultury prawo do protestowania. Jednocześnie w mediach pojawiły się niepotwierdzone informacje o możliwej jesiennej rekonstrukcji rządu. Zdaniem polityków opozycji, najprawdopodobniej odwołana zostanie minister Šimkovičova, ponieważ niezadowolenie z jej działań jest powszechne także po stronie rządowej. Coraz bardziej krytykowana jest również minister zdrowia Zuzana Dolinková (Hlas-SD).